

REFERAT FRAN ETT SAMTAL OM GAMLA HÄSTHOLMEN DEN 20 FEBR 1991.

DELTAGARE: Lilly Andersson, Karl-Erik Hertz, Kurt Ljungholm, Birgitta Svensson, Ingrid Svensson och Anna-Lisa Wissman.

Samtalet denna gång skulle kretsas kring skolan och livet där från omkring 1920-talet och framåt.

Det finns nu två skolhus, som båda ligger i anslutning till kyrkan. Det äldsta skolhuset - kallat "Rödingen" på sin färg - är byggt under senare delen av 1800-talet. Den användes som skollokal ända fram till 1930-talet. Den nuvarande skolan stod färdig 1917 och har sedan dess i olika omgångar byggts om och moderniserats. Numera finns också en särskild byggnad för gymnastiksal mm. Rödingen används nu som matbespisningslokal.

Det var omkring 1920 och åren framåt mycket barn i bygden i skolåldern och förutom skolan i V Tollstad, i vilken barn från Hästholmen och omkringliggande bygd och gårdar gick, fanns det skola i bl a Heda, Väversunda, Rök och Svanshals. De olika kommunerna bildade skolförbund och hjälpte på så sätt varandra att tillhandahålla ett tillräckligt antal skolplatser. 1928 tillkom en sk B2-skola i Omberg. B-skolan innebar att man undervisade klasserna parvis tillsammans, 1 och 2, 3 och 4 osv. B 2 skolan innehöll endast klass 1 och 2. I vilken skola eleverna skulle gå bestämdes oftast med hänsyn till avståndet från bostaden till skolan och vilka kommunikationer som möjligen fanns. Oftast var det så att barnen fick gå till skolan och det kunde många gånger vara långt och besvärligt särskilt på vintern.

1948 bildades Alvastra kommun genom sammanslagning av fem gamla kommuner och då blev skolan i V Tollstad centralskola för hela den nya kommunen som då hade 960 invånare av vilka 56 var barn i skolåldern.

För att återgå till 1920-talet gick man då i skolan i sex år. Därefter följde fortsättningsskolan som sedan man gått ut klass sex pågick under jullovet närmast därefter. Ämnena var de vanliga d v s svenska, räkning, geografi, kristendom och historia. Dessutom hade man skolslöjd och gymnastik. I fortsättningsskolan fick man lära sig litet om samhället och om hur det fungerade, man fick bekanta sig litet med blanketter av olika slag o s v.

Skollärare i V Tollstad var under ett trettiotal år från 1906 klockaren i församlingen Adolf Andersson. Han kom till V. Tollstad som nyutexaminerad och blev kvar till mitten på 30-talet då han skadades och flyttade från orten. Klockaren var en snäll och i sitt privatliv tillbakadragen person. Han var ungarl och bodde och åt under hela sin tid i V Tollstad på järnvägshotellet i Hästholmen. Han var alltid då han visade sig ute och i sitt yrke klädd i mörk kostym, vit skjorta med vita, stärkta manschetter, vit stärkkrage - s k fadermördare - och svart fluga eller slips. Som lärare var han uppskattad av eleverna, respekterad och kanske ibland sträng men i grunden en snäll människa.

Disciplinen i skolan var som regel bra kanske mycket beroende på att man hade respekt för lärarna och inte vågade bråka på lektionerna. Lärarna var "snälla men rättvisa" och som det oftast blir under sådana omständigheter var barnen också snälla. Visst förekom det att man retades och kivades med varandra men några allvarligare kontroverser mellan eleverna förekom inte. Det var genomgående på 20- och 30-talen avsevärt flera flickor än pojkar i klasserna. Möjligen kunde detta bidra till att lugnet bibehölls i större utsträckning än om det hade varit en jämnare könsfördelning. Flickorna kunde ju med övertalighetens makt ganska lätt återställa ordningen om någon av pojkarna retades eller gjorde något annat fuffens.

På rasterna ägnade man sig åt lekar av olika slag när vädret tillät att man kunde vara ute. Man spelade t ex brännboll, hoppade hage och rep, spelade kula och vipa. Vippaspelet gick till så att man lade en pinne mellan två stenar. Med en annan pinne skulle man slå till pinnen på stenarna så att den hamnade så långt bort som möjligt och därefter springa runt en bana och vara åter inne i boet innan ytterlaget åter placerat pinnen på stenarna. Den som inte hann runt fick inte vara med längre och så höll man på tills dess innelaget inte hade någon spelare kvar. Spelet kunde också varieras på flera olika sätt.

Terminerna i skolan var ungefär desamma som nu. Sportlov fanns inte men man hade ett sk potatislov på hösten då det var dags att plocka upp potatisen.

Gymnastik förekom någon gång i veckan. Då höll man till ute om vädret tillät och eljest i klassrummet i bänkarna. I det sistnämnda alternativet blev det mest fråga om arm- och bensträckningar men var man utomhus blev det ett mera allsidigt rörelseschema.

Slöjd var det endast flickorna som hade. Man lärde sig att sy, sticka och stoppa strumpor. Man sydde både klädesplagg, prydnadssaker och mera praktiska saker som skolväska, fodral för nattkläder osv. Det var vanligt att flickorna i sista klassen själva sydde sina examensklänningar. Materialet fick varje elev köpa men det anskaffades som regel av skolan. Slöjdlektioner hade man på eftermiddagarna efter ordinarie skoltidens slut. Pojkarna hade ingen slöjdundervisning utan fick gå hem. Särskild slöjdlärare fanns inte utan undervisningen sköttes av klassens ordinarie lärarinna.

Skolböckerna fick eleverna köpa och eftersom det med den tidens mått och med tanke på dåtida inkomster kunde bli kännbara utgifter gick böcker i arv mellan syskon eller övertogs från äldre kamrater där det var möjligt. I skolan fanns också ett bibliotek som sköttes av någon lärare. Böckerna kom från kommunens bibliotek och utlåningen var kostnadsfri.

Matbepisning finns sedan många år tillbaka i "Rödingen" men så länge denna användes för undervisning fick barnen ta med mat hemifrån. Det blev väl oftast smörgås och mjölk eller saft och matsal var på vintern omklädningsrummet och på sommaren naturen.

3

Skolan och kyrkan hörde nära ihop. Av barnen krävdes indirekt att de då och då skulle besöka kyrkan på helgerna. Det var framför allt söndagsskolan som var populär och den besöktes av många barn. Kyrkligheten var större på den tiden än nu och det hörde till undantagen att barn inte deltog i konfirmationsundervisningen för att därefter konfirmeras.

Varje år någon dag mellan jul och nyår ordnade lärarna en julgransfest för barnen. I början fick då varje elev en liten present. Det kunde vara färgpennor, någon liten bok, ett spel eller dylikt. Detta försvann med åren. På festen roade man sig med att sjunga, leka olika lekar och så drack man saft och åt kakor. För avgångsklasserna ordnades en sammankomst i anslutning till examen och där sjöng och lekte man och fick oftast också något att äta t ex saft och bullar. Examen hade man för övrigt med i stort sett samma innehåll som i dag. Man smyckade skolan med blommor och grönt som man själv plockat och man hade på sig examenskläder, för flickornas del ofta klänningar som man själv sytt i skolslöjden. Föräldrar, oftast mammor, var närvarande vid examen och avlyssnade bl a de förhör, som då hölls i olika ämnen. Till duktiga elever utdelades premier och man sjöng och spelade de sänger som ännu i dag hör examensdagen till.